

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש פרשת בהעלותך

ט"ז בסיוון

מ"זיהי העם כמתאוננים" עד "והמן כזרע גד הוא" ולא עד בכלל (יא,א-ד).

בקריאת התורה מנמיכים מעט את הקול פרקי אבות – פרק ב'.

1) כן נהג הבעל-קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטערמאן ע"ה, ומקורו מפר"ח סיו תכח, כדי "להראות שהם מתחרטים", ומי"מ הזהיר שם שיקרא בקול כזה שישמע כל הציבור גם את הפסוקים הללו, כמובן. ומציינים לליקוטי מהרי"ח (חי"ב סא,א) ולפירוש ישערי רחמים' על ישערי-אפרים (ג,ג).

2) וכדאי לפרסם מנהג זה, כדי שגם אלה (שמתפללים בסידורים אחרים [כנראה הכוונה לספרדים]) שנהגו עד

עתה ללמוד פרקי-אבות בשבתות שבין פסח לעצרת בלבד, יוסיפו וילמדו זאת בכל שבתות הקיץ, ע"פ משי"כ אדה"ז **בסידור השווה לכל נפש** – גם עבורם – ש"יש נוהגין כך בכל שבתות הקיץ" (תורת-מנחם – התוועדותי היתשי" ח"ג עמ' 297). וראה ישערי הלכה ומנהגי או"ח חי"א סו"ס מז, הוראות כלליות באופן הפצת מנהגינו בבתי-כנסת שבנוסח אחר.

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה

וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקטו

ערב שבת-קודש
פרשת בהעלותך
ט"ז בסיוון ה'תשס"ד

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

חמישה תלמידים היו לו רבי יוחנן בן זכאי

חמישה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן: רבי אליעזר בן-הורקנוס, ורבי יהושע בן-חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן-נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך. הוא היה מונה שבחם: רבי אליעזר בן-הורקנוס - בוד סוד שאינו מאבד טיפה, רבי יהושע בן-חנניה - אשרי יולדתו, רבי יוסי הכהן - חסיד, רבי שמעון בן-נתנאל - ירא חטא, ורבי אלעזר בן-ערך - כמעין המתגבר [...] (פרק ב, משנה ט)

פירוש רבנו עובדיה מברטנורא: בור סוד, גרסינן ולא בור סיד כלומר כבוד טוח בסיד, שאינו מאבד טיפה, כך הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו. אשרי יולדתו, מאושר במידות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אשרי מי שילדתו, ויש אומרים, על שם שהיא גרמה לו שיהא חכם, שהיתה מחזרת על כל בתי-מדרשות שבעירה, ואומרת להם בבקשה מכם בקשו רחמים על העובר הזה שבמעיי שיהיה חכם. ומיום שנולד לא הוציאה ערישתו מבית-המדרש, כדי שלא יכנסו באוזניו אלא דברי תורה. חסיד, שעושה לפנים משורת-הדין. ירא חטא, מחמיר על עצמו ואוסר עליו דברים המותרים מיראתו, שמא יבוא לידי חטא, דאם לא כן מאי רבותיה אפילו עם-הארץ אפשר להיות ירא חטא. מעין המתגבר, ליבו רחב ומוסיף פלפול וסברות מדעתו.

פירוש כ"ק אדמו"ר: רז"ל אמרו שישנו דמיון מסויים בין רבי יוחנן בן זכאי למשה רבינו: שניהם חיו מאה ועשרים שנה שנחלקו לשלוש תקופות של ארבעים שנה. משה היה במצרים ארבעים שנה, ובמדיין ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה; ורבי יוחנן בן זכאי עסק בפרקמטיא ארבעים שנה, ושימש חכמים ארבעים שנה, ופירנס את ישראל ארבעים שנה.

במשנתנו אפשר למצוא צד-השווה נוסף: התורה, שנקראת "תורת משה", מחולקת לחמישה חומשים (וכן הלוחות שניתנו על ידי משה נחלקים לשניים, כשבכל צד מצויים חמישה דיברות); וכן תורתו של רבי יוחנן בן זכאי נחלקה לחמישה סוגים של תלמידים, וכל אחד מהם הוא כנגד אחד מחמישה חומשי תורה.

רבי אליעזר בן הורקנוס, שנקרא "רבי אליעזר הגדול", הוא כנגד חומש בראשית, כמאמר רז"ל "הגדולה - זו מעשה בראשית".

רבי יהושע בן חנניה, עליו אמר רבו "אשרי יולדתו", הוא כנגד חומש שמות, בו מסופר על גאולתם של ישראל ממצרים, שנמשלה ללידה. קשר נוסף: רבי יהושע בן חנניה נהג להרבות בוויכוחים עם חכמי אומות העולם, ומסתבר שדווקא רבי יהושע בן חנניה עסק בכך להיותו "קרוב למלכות"; וזה קשור לוויכוחים שניהל משה - שגדל בביתו של פרעה - עם פרעה מלך מצרים, עליהם מסופר בחומש שמות.

רבי יוסי הכהן, הוא כנגד חומש ויקרא, שנקרא "תורת כוהנים".

רבי שמעון בן נתנאל, היה "ירא חטא", היינו שפחד מצעם החטא והחיסרון, לא מעונש או מניעת שכר. וזהו כנגד חומש במדבר, שנקרא "חומש הפקודים", כי הדרך להגיע לדרגת "ירא חטא" הוא על-ידי מניין ומספר: כשאדם סופר תמיד את הימים שניתנו לו כדי למלא את שליחותו בעולם, אזי הוא מנצל את זמנו בשלימות, ללא "חטא" וחיסרון.

רבי אלעזר בן ערך, שהיה "כמעין המתגבר", הוא כנגד חומש דברים, שאמרו משה "מפי עצמו", היינו שעל-ידי שקיבל ארבעה החומשים הראשונים מפי הקב"ה, נעשה "כמעין המתגבר" ואמר משנה-תורה "מפי עצמו".

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת דברים היתשמי"ב - בלתי מוגה)

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ט"ו בסיון ה'תשס"ד - כ"ב בסיון ה'תשס"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
א'	ט"ו בסיון	ה' שאר אבות הטומאות. פרק יח-כ.	הל אישות. פרק יז.	מ"ע צח.
ש"ק	ט"ז בסיון	ה' טומאת אוכלין.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יח.	מ"ע צח.
א'	י"ז בסיון	פרק ד-ו.	פרק יט.	מ"ע צח.
ב'	י"ח בסיון	פרק ז-ט.	פרק כ.	מ"ע צח.
ג'	י"ט בסיון	פרק יג-יב.	פרק כא.	מ"ע צח.
ד'	כ' בסיון	פרק יג-טו.	פרק כב.	מ"ע צח.
ה'	כ"א בסיון	פרק טז. ה' כלים.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק כג.	מ"ע צח.
ו'	כ"ב בסיון	פרק ג-ה.	פרק כד.	מ"ע קז.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ציצית ותפילין	זמן זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	ד' 120 לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', ט"ו בסיון	3.00	4.08	4.35	5.38	9.05	12.39	1.15	7.43.5	8.11
ש"ק, ט"ז בסיון	2.59	4.08	4.35	5.38	9.05	12.39	1.15	7.44.0	8.12
א', י"ז בסיון	2.59	4.08	4.35	5.38	9.05	12.39	1.15	7.44.5	8.12
ב', י"ח בסיון	2.58	4.07	4.35	5.38	9.05	12.40	1.15	7.45.0	8.13
ג', י"ט בסיון	2.58	4.07	4.34	5.38	9.05	12.40	1.15	7.45.5	8.13
ד', כ' בסיון	2.57	4.07	4.34	5.38	9.05	12.40	1.16	7.45.9	8.14
ה', כ"א בסיון	2.57	4.07	4.34	5.38	9.05	12.40	1.16	7.46.3	8.14
ו', כ"ב בסיון	2.57	4.07	4.34	5.38	9.05	12.40	1.16	7.46.8	8.14

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש
בהעלותך	7.06	8.24	7.21	8.27	7.14	8.28	7.22	8.25
שלח	7.09	8.28	7.25	8.30	7.18	8.32	7.26	8.29

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שיערי צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

(2) בקשר להנהגה הרווחת אצל רבים (ספרדים ואשכנזים) שהש"ץ מרכיז ראשו ימינה ושמאלה באומרו "וקרא זה אל זה ואמר" (וראה בס' 'מנהג ישראל תורה' קכה, ב שחיפש מקור לזה. ואגב, יש הנוהגים כך גם בקדיש, באמירת "בחיכוך וביומיון") – לא ראינוה כלל אצל הרבי.

(3) "בקדושת 'כתר' – הש"ץ מתחיל אמירת 'שמע ישראל' ביהד עם הציבור, ויאיך באמירתו עד שהציבור מסיימים "להיות לכם לאלוקים", ואחר-כך יסיים הש"ץ את הפסוק בקול רם" (ספר-המנהגים עמ' 34, הוראת הרבי בשם כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ). לכאורה הטעם הוא מפני שהש"ץ צריך לומר פסוק 'שמע' יחד עם הציבור (כמבואר בשו"ע אדה"ז סי' ס"ב), ומאיך אסור לומר פסוק 'שמע' פעמיים (כנפסק שם בס"ט ס"ח). ובקצות-השולחן (סי' פג בבב"ש ס"ק כב) הצייע שיאמר זאת רק עם הציבור, כמו בהוצאת ס"ת (ובנעילה) שהש"ץ אומר 'שמע' והקהל חוזרין וא"צ לומר (גם) עמהם, עיי"ש ובס' אשיישראל פכ"ד הע' פכ"פג.

"בהעלותך את הנרות" – עבודה בכוח עצמו

במתן-תורה עצמו היה בעיקר גילוי ונתינת כוח מלמעלה, "ואני המתחילי", שאז "פסקה זוהמתן" ולא היה מקום ל"לעומת זה" □ דווקא לאחר מתן-תורה התחילה עבודת בני-ישראל בכוח עצמם, שלכן היתה אז ההכנה למשכן על-ידי העבודה של בני-ישראל, "ועשו לי מקדש" □ גם פרשת בהעלותך, מבטאת עניין זה – העלאת נרות המנורה, "נר ה' נשמת אדם" באופן ד"שלהבת עולה מאליה" □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. פרשת בהעלותך היא הפרשה הראשונה בתורה שקורין תמיד אחרי "זמן מתן תורתנו".² מזה מובן שלפרשה זו שייכות מיוחדת³ עם מתן-תורה, ודווקא עם אחרי מתן-תורה. מבואר בכמה מקומות ש"בהעלותך את הנרות" מבטא את התוכן הכללי דעבודת בני-ישראל לעבוד את הקב"ה: נשמתו של כל יהודי נקראת "נר" – "נר ה' נשמת אדם"⁴ [ושבעת נרות המנורה הם כנגד שבעה מדריגות בעבודת ה', כנגד שבעת המידות: אהבה, יראה וכו']. ועבודת היהודי מתבטאת ב"בהעלותך את הנרות" – "להצית" את ה"נר ה' נשמת אדם" עם האור ד"נר מצווה

(1) משא"כ פ' נשא קורין לפעמים בשבת שלפני חג השבועות (טווא"ח סת"כ"ח).
(2) ע"פ "המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת" (רמב"ם הל' תפילה רפ"ג).
(3) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב, שהפרשיות יש להן שייכות להמועדים שבהם קורין בפרשיות אלו.
(4) בהבא לקמן – ראה לקו"ת ריש פרשתנו.

ובכ"מ.
(5) משלי כ,ב.ו.
(6) שם ו,כג.
(7) זכריה ד,ב – פסוק בהפטרת בהעלותך.
(8) וידועים דברי השל"ה (מס' שבועות קפ"א,א), שבפרש"י יש "עניינים מופלאים", ובלשון אדה"ז – "יינה של תורה" ("היום יום" כט שבט). אבל מכיוון שזה חלק מפרש"י, שעניינו – פשוטו של מקרא, השייך לכל א' מישראל,

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות"
שירות הבייתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).
מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

שזוהי תכלית בריאת האדם וירידת הנשמה בגוף – "אדם לעמל יולד"¹⁰, "לעבדה ולשמרה"¹¹, לעבוד ולפעול בכוחו האישי, ועל-ידי זה להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית"¹² [שטבע האדם הוא, שהתענוג האמיתי אצלו הוא כאשר משיג ומחדש באמצעות העבודה, ההשתדלות והעמל האישי¹³, ולא כשזה באופן דנהא דכיסופא¹⁴]. וכמבואר ברמב"ם הלכות תשובה¹⁵, שהעניין דבחירה חופשית ("רשות" לכל אדם נתונה אם רצה להטות עצמו בדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו בדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו כו")¹⁶ [עיקר¹⁷ גדול הוא והוא עמוד התורה והמצווה שנאמר¹⁸ ראה נתתי לפניך היום את החיים כו', כלומר, שאין הקב"ה כופה בני-האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובה או רעה אלא הכול מסור לכם כו', חפץ (ה') להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך הקב"ה הוא זה שמדליק ה"נר ה' נשמת אדם"]¹⁹ – והקב"ה מסייע ליהודי בעבודתו בפועל²⁰ – ואיך אפשר לומר שזה נעשה באופן ד"שלהבת עולה מאליה"?

ויש לומר, אחד הביאורים בזה – על-פי הכלל בהלכה (בכמה דינים) ש"מסייע אין בו ממש"²⁵, דיש לומר שכמו כן הוא גם (בכמה עניינים) בנוגע להסיוע מלמעלה בעבודת האדם למטה [אשר גם העבודה של המדליק דלמעלה, הרי "מגיד"²⁶ דבריו ליעקב חוקיו

זאת אומרת – בסגנון אחר – עבודה באופן ד"שלהבת עולה מאליה".

ב. אמנם צריך להבין: כיוון שהדלקת והעלאת הנרות באה על-ידי מדליק המנורה (אהרון הכהן), ולולי הדלקתו, לא תיתכן "שלהבת

מבון שגם ה"עניינים מופלאים" שייכים לכאור"א בפשטות בעבודת ה'.
 (9) ראה סד"ה בהעלותך ה'ש"ת. וראה בארוכה קונטרס משיתח ש"פ בהעלותך תשמ"ט ס"ד ואילך.
 (10) איוב ה.ו. וראה סנהדרין צ.ט.ב. ד"ה אדם לעמל תרפ"ט.
 (11) בראשית ב.טו. ובדב"ע שם.
 (12) ל' חז"ל – שבת קט"ב.
 (13) כמחז"ל אדם רוצה בקב שלו מט' קבים של חבירו (ב"מ לח,א).
 (14) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. וראה לק"ת צו זד.
 (15) ראה מכתב י"א ניסן תשל"ב.
 (16) פרק ה.
 (17) שם ה"א.

18) ה"ג-ד.
 19) ניצבים ל.טו.
 20) כפירוש הצ"צ (קיצורים והערות ללקו"א רפ"א) ב"משביעים אותו תהי צדיק כו" (ספ"ג דנידה), "משביעים" מלשון שובע, שמשביעין לו כל הכחות הדרושים לעבודתו למטה.
 21) סוכה נב.ב. קידושין ל.ב. ולהעיר ממאחז"ל (במדב"ר פי"ב, ג) "איני מבקש כו' אלא לפי כוחן".
 22) ויק"ר פכ"ז, ב.
 23) איוב מא.ג.
 24) ובמילא אין זה כמו ידיעתו של הקב"ה, שאינה פועלת על האדם העושה (ראה רמב"ם שם ה"ה).
 25) שבת צג.א. ביצה כ.א.
 26) תהילים קמו, יט.

אדמוה"ז!¹).

ג) הנהגה זו, שהציבור אומר 'נקדישך' אך נמנע מאמירת 'לעומתם' 'ובדברי', היא להיפך מסברת הבית-יוסף בראש הסימן, שהבין דעת הטור כתשובת הרא"ש שאין הציבור אומרים 'נקדישך', אבל הסתפק אם אומרים 'לעומתם' 'ובדברי', והכריע שלא לאומרם, וכן כתב הדרכי-משה והמג"א, וכן משמע בשו"ע רבינו. ואף ה"ט" ס"ק א שנחלק עליו בעניין 'נקדישך' ותמה מדוע לא לאומרם, כתב שכל-שכן שיכולים לומר 'לעומתם'. וזה מתאים לטעם הלבוש שהובא בפרמ"ג על ה"ט"ז, ש'נקדש' הוא נוסח שאומר הש"ץ לקהל. אולם בערוך-השולחן ס"ב כן מסביר הנהגה זאת – מטעם שיק קודם הקדושה אנו מזמינים עצמנו, אבל בתוך הקדושה די בהכנת הש"ץ.

ד) בסידור 'תורה אור', כמו בסידורים הספרדים, אין כלל ציון של קהל/חזן בקדושה. כידוע, סידור 'תהלת ה' הוא צילום מסידור 'סדר העבודה', וילנא תרע"א (ולא הספיק הזמן להגיהו כראוי). ואכן, גם בסידורים אחרים נדפס ב'לעומתם' 'ובדברי' – "חזן", כמו ב'אוצר התפילות' שנדפס שם כמה שנים אח"כ. וכן הוא בסידור 'עבודת ישראל' (בער, רעדלהיים תרכ"ח) וב'סידור יעב"ץ' המקורי (אלטונא, תק"ה. הוצאת אשכול תשנ"ג) ששניהם בנויים על נוסח ומנהג אשכנז. ואכן, בשני האחרונים נדפס ב'כתר' על "אני ה' אלוקיכם" – "קהל וחזן", ועל "ובדברי קדשך" (כרגיל שם, וכמו על "הוא אלוקינו") – "חזן" בלבד. ובאור-זרוע סי' נ' הביא מנהג אחר שאין מפסיקין (הש"ץ) בין "להיות לכם לאלוקים" ל"אני ה' אלוקיכם" (הובא גם בערוך-השולחן סי' רפו ס"ד. ואכן בסידורי וילנא, וכן בסידורי 'תורה אור', ה'ירוסטובער' ו'תהלת ה' הישנים אין כל ציון "קהל וחזן" אלא רק נקודה לפני תיבות אלו), ומנהג שני שהציבור מסיים "אני ה' אלוקיכם" (כבסידורים הנ"ל, וכן נהוג בין אנ"ש שזו עניינה נפרדת [גם בניגית "הוא אלוקינו" שלימד הרבי, וכן מוכח בספר-המנהגים דלהלן אות ט ס"ק ג], וכן הרפ"סו בסידור 'תהלת ה' החדש).

ה) אולי כיוון שלא היו תמיד עשרה שאמרו 'לעומתם' 'ובדברי' עם הרבי, אמר (הכול) "מילה במילה עם הש"ץ" כמבואר בשו"ע אדה"ז.

ו) לגבי דילוג (הגבהת העקבים) בקדושה, הנה הדילוג ב'קדוש' מופיע כבר במדרש ובס' היכלות, והדילוג ב'ברוך' ו'ימלוך' הוא קבלת השל"ה, כמובא בשו"ע רבינו (קכה,ג), ובכף-החיים (שם ס"ק יא) שולל דילוג ב'ברוך' ו'ימלוך' על-פי קבלת האר"י. ככל הידוע, הרבי דילג תמיד (רק כעונה, לא כש"ץ) ב'קדוש', ובשאר – דילג רק בשבת-קודש (והיו שינויים בזה. בוידאו 'תפילה עם הרבי' דילג בכולן. וראה 'מנהגי מלך' עמ' 19 ס"ח, וביומנים).

ז) כ"הא אלוקינו" נהוג אצלנו משום-מה שהציבור מנגן פעמיים: בעצמו – עם התיבות, וכשהחזן אומר – בלעדיו, הניגון בלבד, אך למעשה אין שומעים את החזן (כשהרבי אמר, הקשיבו כמובן!). וצריך עיון (וגם אם הרבי סימן בידו פעמיים לנגנו, אולי היתה הכוונה רק לחזן שינגן, ולא לקהל).

ח) למעשה: א) הציבור צריך לומר גם 'לעומתם' 'ובדברי' (וגם ב'כתר'), הן בהתאם להוראת אדמו"ר מהוריי"צ בקשר להפסק, והן לפי הנהגת הרבי. ב) "אני ה' אלוקיכם" שב'כתר', נאמר על-ידי הציבור כאמירה בפני עצמה, לאחר סיום החזן "להיות לכם לאלוקים".

ט) ואגב, בקשר ל"ש"ץ:

1) הרבי החל בקול "נקדישך..." וכשהקהל סיים, המשיך "...ונעריצך..." עד גמירא. כמדומני שאמר בקול שהציבור שמע, גם 'קדוש' 'ברוך' ו'ימלוך'. וראה בהנסמן להלן סוף ס"ק ג.

בעניין אמירת 'קדושה'

מאת הרב יוסף שמחה גינזבורג

להלן שאלה שנשאלתי על-ידי אחר מאנ"ש בכרינואה, צרפת, וזה לשון השואל:

ניסיתי לברר מהו מנהג חב"ד בענייני קדושה, בקטעי "לעומתם משבחים" ו"ובדברי קדשך", האם הקהל אומר אותם או לא. חקרתי ושאלתי אנשים רבים מהימנים, והעידו שהם ראו בבירור שהרבי היה אומר את כל הקדושה. הוא אמר את כל הקדושה, דהיינו כל החלקים, בלחש – באותו טון, ולא היה כל הברל ביניהם.

בנוסף, היה הרבי מגביה עקביו ב"ובדברי קדשך" כמו ב"קדוש" ו"ברוך".

כפי שהבנתי, החלוקה ל'קהל' ו'חזן' בנוסח הקדושה שבסידור 'תהילת ה', מקורה בטעות, כי בסידורים שלפני זה אין שום זכר לחלוקה כזאת. ולדוגמה – סידור 'תורה אור'.

הדבר המוזר הוא ב'כתר' שבתפילת מוסף: כאן כל הקהל אומר אותם (דרך אגב: "הוא אלוקינו" הוא קטע, שלפי מה שכתוב בסידור – רק החזן צריך לאומרו, ואילו הקהל אמור לשתוק!), אך בסוף 'כתר', כשמגיעים ל"ובדברי קדשך", פתאום כל הקהל שותק. ואינני מבין, מה ההבדל בין 'ובדברי קדשך' ל'הוא אלוקינו'!

מכל זה נראה, שחלוקה זו היא המצאה של 'הבחור הזעזער', וחסידים הראשונים שלפני הרפסת סידור 'תהילת ה' היו אומרים את כל הקדושה, כנהוג בכל קהילות ישראל.

תשובה:

כבר עסקנו בנושא זה ב'התקשרות' גיליון שיא, אך הפעם ננסה לבררו מחדש, וה' יגמור בעדנו. א) מצוות ה'קדושה' לכתחילה היא, שהחזן יאמר: נקדישך/לעומתם/ובדברי, והקהל רק יענו: [וזה כולל הכול ממש. וכנראה זהו היסוד להוראת כ"ק ארמו"ר מהוריי"צ בספר-המנהגים עמ' 9 לענות בפסוקי-דומרה גם את ההוספות דשבת ויום-טוב, בניגוד לאמור בשו"ע אדמוה"ז ובסידור] מילה במילה עם הש"ץ (אף-על-פי שמן הרין אם כל הציבור אומר זאת, אין צריך לומר מילה במילה [וכך נהוג בפועל]) – שו"ע אדמוה"ז סי' קכה ס"א.

ב) הספרדים וחסיד פולין אומרים הכול. למנהג הגר"א אין אומרים 'נקדש'. אך ברוסיה ובלטיא נהגו העולם (לא רק חסידי חב"ד) שהציבור אומר בימות החול רק 'נקדישך/נקדש' ולא 'לעומתם' 'ובדברי' (כמ"ש אדמוה"ז בשו"ע ס"א, וכן המשנ"ב ס"ק א"ב), ובשבת אומרים את כל ההוספות (ובמשנ"ב כ' הטעם לזה, לפי שההוספות דשבת-קודש "אינו בשו"ע קדושה". וזה מסביר את הסיבה לאותה הנהגה שלא לומר גם ב'כתר' 'ובדברי', על-אף שאומרים את שאר ההוספות. מאידך, בקצות-השולחן (ס' יט בבדי-השולחן ס"ק ה) פשיטא ליה שגם 'לעומתם' 'ובדברי' שבימות החול "אינם מנוסח הקדושה", ומה שלא שלל אדמוה"ז בשו"ע ובסידור את אמירתם במקום שאסור להפסיק כמו ששלל את ההוספות דשבת ויום-טוב, מבאר שהוא מכיוון שבלאו הכי אין אנו נוהגים לענותם בחול, ע"כ. על-כל-פנים – ברור לו שזהו מנהג חב"ד שנהג עוד בימי

ומשפטיו לישראל", "מה" שהוא עושה מצווה לאחרים לעשות"²⁸): "מסייע אין בו ממש" פירושו (בפנימיות העניינים), שהמסייע והסיוע אינו (גשמיות –), שום ממשות ("ממש"). יהודי מקבל מלמעלה ועל היהודי לבחור בבחירתו החופשית –

ההידוש של תורה ומצוות בכלל מתבטא ביכולתה של התורה להתלבש ולפעול בעולם הזה הגשמי – תפילין בקלף גשמי, ציצית בצמר גשמי וכיוצא בזה

סיוע ועזר בעבודתו, עד כדי כך שעצם הדלקת הנשמה (נר ה') נפעל מלמעלה – אבל זה סיוע ברוחניות, המשכה רוחנית שאינה מכרחת הממשות, דגשמיות העולם, ממשות הפיזית והעולם²⁹, רוחניות – מצד עצם מהותה – אינה גשמיות³⁰, "אין בו ממש".

הכוח לפעול בגשמיות וממשות העולם – הוא דווקא אצל האדם, נשמה בגוף, שנמצא בעולם הזה הגשמי ויכול לפעול ממשות בגשמיות העולם, והאדם יש לו הבחירה לעשות גם ההיפך מהמסייע.

וכידוע שכוח הבחירה ישנו דווקא בנשמה בגוף³¹, האפשרות לעניין הבחירה – שיהודי עושה את העבודה "מאליה" (בכוח עצמו), ומגלה מה הוא באמת – הוא דווקא בעולם הזה, עולם מלשון העלם והסתר³², ודווקא

ג. כשם שזה בנוגע לעבודתו של יהודי בעצמו ועם עצמו, כך גם בנוגע לפעולותיו של היהודי בעולם.

27 שמור"ד פ"ל, ט.
28 ועפ"ז מובן, שהרין ד"מסייע אין בו ממש" נשתלשל מעניין הסיוע למעלה.
29 וע"ד "אף" המפסיק בין "בראתיו יצרתיו" (מחשבה ודיבור) ו"עשיתיו" (מעשה) – אף שעשיה נשתלשל מבריאה ויצירה. כנראה גם בטבע האדם, שגם לאחר שמתבין ומחליט בשכלו שכן צ"ל הנהגתו, אין הכרח שזה מצ"ע יביא למעשה בפועל, שעל זה צ"ל עבודה ויגיעה מיוחדת מריליה, מאליה (אף שהעשיה נשתלשל ממחשבתו ודיבורו). וראה גם קונטרס משיחת ש"פ בהוי"ב ה'תשנ"ג.
30 וכפי שהוא בהתהוות, שמרוחניות א"פ

בזה מתבטא החידוש בתורה ומצוות בכלל, שנתינת דווקא לנשמות בגופים למטה, בעולם הזה הגשמי, בהתלבשות בדברים גשמיים (תורה – בדיו על הקלף וכו'), ומצוות שעשויים דווקא מדברים גשמיים – תפילין בקלף גשמי, ציצית בצמר גשמי וכיוצא בזה³⁴: הנשמה כפי שהיא למעלה – עובדת את הקב"ה על-פי "טבע" הנשמה, בתור "נר ה' נשמת אדם", ואי אפשר לדעת אם זה מאליה, או מצד הטבע שהטביע בה הקב"ה; דווקא בנשמה בגוף, ששם האפשרות להתנהג היפך חס-ישראל מרצון ה', מתגלה הבחירה³⁵, ובמילא – העבודה בכוח עצמו, "מאליה". כולל גם – העבודה לשנות דברים גשמיים שבעולם, ולעשות מהם מצווה – חפצא של קדושה, חפצא של מצווה.

ד. ויש לומר שזהו ענין "בהעלותך את הנרות" עד שתהא שלהבת עולה מאליה³⁶:

בהדלקת המנורה בפשטות – ישנם: א) הכהן צריך להדליק הנרות, ולולי זה לא ידלקו כלל, (ונוסף לזה עליו להטיב את הנרות (שזה מסייע לעליית הלהב כו'...)). ב) ההדלקה צריכה להיות באופן "שתהא שלהבת עולה מאליה", שהפתילה הגשמית (על-ידי השמן גשמי) תדלק מאליה³⁶ (ולא שהכהן יאחז ויקרב תמיד את האש להנר); ובוזה מתבטאת מצוות הדלקת המנורה במשכן ובמקדש: שלא תהיה אש דלוקה (ביד הכהן) אלא שידליקו את נרות המנורה, הפתילה והשמן גשמי, שתדלק "מאליה", שתהיה מנורה גשמית המאירה את הסביבה.

כך גם בנוגע ל"הדלקת המנורה" ד"נר ה'

ה. על-פי הנ"ל יובן דבר פלא בנוגע להדלקת המנורה:

הרמב"ם פוסק³⁷, ש"הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן". המקור של הרמב"ם³⁸ הוא מדברי הגמרא³⁹ ש"הדלקה (הדלקת המנורה) לאו עבודה היא", דהא כיוון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה מאליה⁴⁰.

ולכאורה אינו מובן: כתוב בתורה "דבר אל אהרון גו' בהעלותך את הנרות", נמצא שמצוות הדלקת המנורה נאמרה דווקא לכהנים – ומדוע אפוא "הדלקת הנרות כשרה בזרים", ולדעת הרמב"ם⁴¹ – לכתחילה? יתירה מזה: איך ייתכן שזר ידליק את

(38) ל' הכתוב – תהלים פד, ה.

(39) הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז.

(40) כמבואר בספח משנה שם.

(41) יומא כד, ב.

(42) כסף משנה שם – בשם רש"י יומא שם.

וברש"י שלפנינו – אינו. וראה תוס' ישנים יומא

שם.

(43) משא"כ הראב"ד (כמ"ש בהשגותיו לרמב"ם

שם).

(34) ראה תניא פ"ד.

(35) ראה סו"מ תש"ג ס"ע 81 ואילך.

(36) וע"ד אש המזבח, שאף שאכילת הקרבן

נעשה ע"י אש שירד מלמעלה, מ"מ מצווה

להביא מן ההדיוט (יומא כא, ב), ועד ש"אש תמיד

תוקף על המזבח לא תכבה" (צו ו, ו) – שממנו

היו מדליקים את נרות המנורה, "להעלות נר

תמיד" (ר"פ תצוה).

(37) סוכה מ, ב, ו"ש"נ.

יסעור", שכן ה"יסעור" היא סיבת הקביעות של ה"יחנו". כלומר, מכיוון שירידת הגלות היא לצורך העלייה בגאולה, נמצא שכבר בעת הירידה קיימים העילוי והקביעות של הגאולה.

(קונטרס מאמרים, עמי קמ)

וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות (י, ט)

"הצר הצורך" – כשמגיעה לאדם איזו צרה ופוערנות,

"והרעותם בחצוצרות" – עליו לקבלה באהבה ובשמחה (קול החצוצרות מעורר שמחה, בניגוד לקול השופר המעורר חרדה).

וקבלת ייסורים באהבה מהפכת את "הצר" ו"צרה" ל"רצה".

(כתר-ש"ס טוב, עמי יב)

וענן ה' עליהם יומם (י, לד)

ארבע מד' רוחות ואחד למעלה ואחד למטה ואחד לפניהם (רש"י)

בימי אדמו"ר ה"צמח צדק" אירע פעם שעד הלילה האחרון האפשרי לקידוש לבנה לא נראתה הלבנה, וחסידי מסרו לרבי "פדיון נפש", כדי לשנות את המצב. יצא הרבי החוצה כשבידו מטפחת, ובעודו מהלך בין החסידים, החל מספר:

חסיד הרב הקדוש רבי מאיר'ל מפרימישלן הגישו פעם "פדיון נפש" לרכם בגלל שלא נראתה הלבנה. יצא רבי מאיר'ל החוצה, כשבידו מטפחת, ואמר:

כשהיו בני-ישראל במדבר, וענני הכבוד סבבו מכל צד, כיצד קידשו את הלבנה? אלא משה רבנו היה יוצא לחוץ וכל ישראל עמו, והיה מנפנף במטפתו אנה ואנה, והעננים התפזרו.

תוך כדי דבריו הראה רבי מאיר'ל במטפתו כיצד עשה משה רבנו, ונתפזרו העננים והלבנה נראתה.

בשעה שסיפר ה"צמח צדק" סיפור זה, הראה במטפתו איך עשה רבי מאיר'ל, והעננים התפזרו ונראתה הלבנה.

(מפי השמועה)

ויהי בנסוע הארון (י, לה)

פרשה זו עשה לה הקב"ה סימנין... מפני שספר חשוב בפני עצמו הוא (שבת קטז)

"ויהי בנסוע" – רומז ל"רצוא", התשוקה להתרחק מהעולם. "שוכה ה'" – רומז ל"שוב", כלומר להימצאות בתוך העולם כדי לבררו ולהעלותו. מכאן חשיבותה המיוחדת של פרשה זו, שכן כל התורה כולה באה כדי להבטיח שיהיה "רצוא" ו"שוב".

(אור-התורה במדבר, עמי שפא)

פרשת בהעלותך

בהעלותך את הנרות (ח,ב)

נרות – רומז לנשמות ישראל, כדכתיב (משלי כ), "נר ה' נשמת אדם". בהעלותך את הנרות – על אהרון הוטלה המשימה של העלאת נשמות ישראל עד שתתעורר בהן רשפי אש האהבה להקב"ה. שבעת הנרות רומזים לשבע מידות בעובדי ה', במקביל לשבעת כוחות הנפש.

חסד – אהבת ה'. גבורה – יראת ה'. תפארת (רחמים) – התבוננות בגדולת הבורא, שבאמצעותה מכיר האדם את גודל הרחמנות שעל נפשו האלוקית, איך שירדה פלאים מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. נצח – התגברות וניצחון על כל דבר המונע מעבודת ה' גם לאחר התפילה, שאז כבר לא מורגשת האהבה שהתעוררה בעת התפילה. הוד – הודאה במוח שצריכים לירא את ה', אף שאין יראה זו מורגשת בלב. יסוד (התקשרות) – התקשרות אמיתית למידת האהבה או היראה. מלכות – קבלת עול מלכות שמים מתוך הכנעה ושפלות.

(אור-התורה במדבר עמי שכט)

עד ירכה עד פרוחה מקשה היא (ח,ד)

כנסת ישראל היא "מקשה אחת", ולכן ישנו העניין של "עליונים יירדו למטה ותחתונים יעלו למעלה". והיינו, שלפעמים הרע שאדם טוב עושה יורד למטה ונכנס באדם רע; ולאידך גיסא, לפעמים קורה שהמצווה שעושה אדם רע עולה למעלה ואחר נוטלה.

לכן כאשר אדם רואה חיסרון ורע בזולתו – עליו לחשוב שמה זה הרע שלו, שירד ונתלבש בזולתו; ובנוגע לטוב המצוי בו עצמו – צריך הוא לחשוב שמה הוא מזולתו, שעלה למעלה והתלבש בו.

(ליקוטי-תורה במדבר לג,א)

ועשה פסח לה' (ט,י)

פסח שני מלמדנו כי "לעולם לא מאוחר מדי", ותמיד אפשר לתקן. אף מי שהוא "טמא" או "בדרך רחוקה", ואפילו אם זה "לכם", היינו מרצונו הטוב – בידו לתקן זאת.

(היום-יום עמי ג)

על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו (ט,כג)

דגלי מדבר... כיוון דכתיב בהו על פי ה' יחנו (חשובה היא חנייתן להיות נידונת קבע, רשי"י) ועל פי ה' יסעו - כמאן דקביע דמי (עירובין נב)

מדוע מעתיקה הגמרא גם המילים "על פי ה' יסעו"? והרי ההוכחה שגם החנייה היא בגדר "קביע" היא מכך שנאמר "על פי ה' יחנו".

אלא: החנייות (שבהן התעכבו ישראל מהליכתם לארץ-ישראל) הן בדוגמת הגלות, ואילו המסעות (ההתקרבות לארץ-ישראל) מסמלות את הגאולה. לכן מביאה הגמרא גם את "על פי ה' יחנו".

ומחוץ להיכל⁴⁶, כאשר אין (כל-כך) הכוח וסיוע הקדושה של (א) הכהן, ו(ב) ממקום (ההיכל) – קודש. דווקא בזה מודגש יותר החידוש והעבודה בכוח עצמו – בהדלקת המנורה.

1. במתן-תורה הקב"ה נתן את התורה לבני-ישראל למטה דווקא, ונתן להם הכוח – על-דרך בהעלותך את הנרות – לעשות העבודה בכוח עצמם, "שלהבת עולה מאליה", שהגוף הגשמי וגשמיות העולם ככלל, יעלה "מאליה", בשלהבת ראש אלוקי.

אמנם, בשעת מתן-תורה עצמו היה בעיקר הגילוי ונתינת כוח מלמעלה, "ואני המתחיל שנאמר⁴⁷ וירד ה' על הר סיני"⁴⁸, ואז "פסקה זוהמתן". ואין נתינת מקום ללעומת זה וכו'; אחרי מתן תורה התחילה עבודת בני-ישראל בכוח עצמם, שלכן היתה אז ההכנה להמשכן, על-ידי העבודה דבני-ישראל, "ועשו לי מקדש".

ועל-פי זה מובן מדוע פרשת בהעלותך היא הפרשה הראשונה שקורין תמיד לאחר "זמן מתן תורתנו"⁴⁹ – כי בה מודגש אופן העבודה כפי שהתחיל אחרי מתן-תורה – "שתהא שלהבת עולה מאליה", עבודה בכוח עצמו.

(קטעים מהתועודות שבת-קודש פרשת בהעלותך, ט"ז בסיון ה'תשנ"ג; 'תורת-מנחם – התועודויות' ה'תשנ"ג עמודים 322-328)

המנורה שלא במקומה, מחוץ להיכל. אפילו בנרות חנוכה – שהם (א) זכר לנרות המקדש, ו(ב) רק מדרבנן – ההדלקה צריכה להיות במקומה ("על פתח ביתו מבחוץ"⁵⁰), כי ההלכה היא ש"הדלקה עושה מצווה"⁵¹, שלכן אם "הדלקה בפנים (שאינו מקום ההדלקה) והוציאה לחוץ, לא עשה כלום"⁵²; מה-שאיין-כן בנרות המקדש, יכול זו להדליקן מחוץ להיכל, והכהן יכניסנו אחר-כך להיכל, ואין צורך להדליק שוב את המנורה!

והביאור בזה (בפנימיות): אפילו כשהכהן מדליק את המנורה (באופן שיוכל להיות "שלהבת עולה מאליה"), הרי ההדלקה אינה מתייחסת אליו, "הדלקה לאו עבודה היא" [ואולי יש לומר – על-דרך "מסייע אין בו ממש", כנ"ל], כיוון שעיקר הכוונה בזה היא ש"תהא שלהבת עולה מאליה". ולהעיר ש"בהעלותך את הנרות" הוא גם לשון סיפור ולא כלשון "ויעלה את הנרות" ציווי אל הכהן – משום שעבודה זו אינה קשורה עם כהן (אפילו כשהכהן הוא המדליק). זאת אומרת: הכוונה בהדלקת המנורה (בפנימיות) היא (לא המדליק, אלא) – הדלקת המנורה, שהדבר גשמי עצמו (התפילה ושמן) ידלק "מאליה"⁵³. וכך גם בעבודת האדם – הנשמה (נר ה') צריכה להאיר את הגוף וגשמיות של היהודי עד ש"שלהבת עולה מאליה".

ולכן זה מתבטא בכך, שההדלקה כשרה בור

44 שבת כא,ב.

45 שם כב,ב. רמב"ם הל' חנוכה פ"ד ה"ט.

46 שם.

47 וגם לדעת הראב"ד (שם) ה"ז מותר בדיעבד.

48 להעיר מהמבואר בחידושי הגר"ח על

הרמב"ם שם, שאין המצווה על עצם מעשה

ההדלקה, אלא שהנרות יהיו דלוקים, ולכן אין

במעשה ההדלקה פסול זרות וחוץ. בארוכה בכ"ז – ראה אנציקלופדיה תלמודית ערך הדלקת הנרות (כרך ח עמ' שכב ואילך). וש"נ.

49 יתרו יט,כ.

50 תנחומא וארא טו. שמור"ר פי"ב, ג. ועוד.

51 אע"פ שבפועל בפעם הא' – מ"ת ארך מ' יום ואח"כ כשבוש משה לדרת גוי (תשא לב,א).

צחצוח אחרון של ה"כפתור" האחרון

כל פעולה בענייני תורה ומצוות היא חנוכה בית-המקדש השלישי

דורנו זה הוא דור האחרון של הגלות שיזכה להיות דור הראשון של הגאולה. וכמובן מההכרזה הידועה דכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – לפני עשרות שנים – "לא לתר לתשובה לאלתר לגאולה", מכיוון שכבר עומדים בסיומה של העבודה, ולא נשאר אלא "לצחצח את הכפתורים", וכימינו אלו – הצחצוח האחרון של הכפתור האחרון!

ומזה מובן, שבימינו אלו, כל פעולה ופעולה בענייני התורה ומצוות, ועל-אחת-כמה-הוכמה הפעולה ד"בהעלותך את הנרות" על-ידי הפצת נר מצווה ותורה אור, התורה והיהדות שתוכנה חנוכה המשכן באופן ד"שלך גדול משלהם" – מודגש בה ביותר וביותר העניין דחנוכה (חינוך והכנה) בניין בית-המקדש השלישי...

ויהי-רצון שעל-ידי העבודה ד"בהעלותך את הנרות" נזכה בקרוב ממש לקיום הייעוד בהפטרה דפרשת בהעלותך: "ראיתי והנה מגורת זהב כולה גו' ויאמר אלי זה דבר ה' אל זרובבל גו'", כמבואר בליקוטי-תורה דפרשתנו שאף ש"קאי גם כן על זמן עכשיו", היינו שגם בזמן הגלות (ש"נקראו בשם זרובבל על-שם זרעיתיה לי בארץ והם היו אז בגלות ככל") הרי הם בבחינת "מגורת זהב כולה", ואדרבה, "דווקא על-ידי גלות בכל נעשה מגורת זהב", "מכל מקום, עיקר בחינה זו קאי אלעתיד לבוא", כשהקב"ה פודה את בנו בכורו – "בני בכורי ישראל" – "ממצרים", ממצר הגלות.

ואז גם רואים הדלקת המנורה על-ידי אהרן – "בהעלותך את הנרות" כפשוטו (של מקרא) – בבית-המקדש השלישי, יראה כהן בציון (ש"הוא יכוננה עליון"), אהרן הכהן עולה ועומד על שלוש מעלות, בבית-המקדש השלישי, בגאולה השלישית.

וכל זה – במהרה כימינו ממש, "לא עיכבן המקום כהרף עין", מכיוון שגם העבודה ד"בהעלותך את הנרות" תהיה ללא כל עיכוב, אפילו כ"הרף עין" – יהיה ותחזינה עינינו.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת בהעלותך, י"ט בסיוון ה'תשמ"ח
– 'תורת-מנחם – התוועדיות ה'תשמ"ח, כרך ג, עמ' 493-498)

"מקשה זהב" – גילוי בחינת ה"יחידה"

על-ידי גילוי בחינת היחידה שבכל אחד ואחד מישראל מזרזים וממהרים ופועלים הגילוי דבחינת יחידה הכללית בביאת משיח צדקנו, שאז יהיה הגילוי ד"תורה חדשה מאתי תצא", פנימיות התורה, בחינת היחידה שבתורה, ועל-ידי זה גם "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה", גילוי בחינת היחידה בכל העולם כולו, "יחידו של עולם".

...ויש להוסיף, שעניין זה מרומז גם בהתחלת פרשת בהעלותך שקורין במנחת שבת זו: "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות גו' וזה מעשה המנורה מקשה זהב עד ירכה עד פרח מקשה היא" – שאף שבני-ישראל נחלקים (בכללות) לז' סוגים, ז' מדרגות בעבודת ה', שבעת קני המנורה – מכל-מקום, מתאחדים כולם בהארתם "אל מול פני המנורה", ובהיותם "מקשה זהב" ("מגורת זהב כולה"), וכאמור, ההתאחדות האמיתית דכל בני-ישראל היא מצד עצם הנשמה, בחינת היחידה.

(מהתוועדות שבת-קודש פרשת נשא, י"ב בסיוון ה'תשנ"א
– 'תורת-מנחם – התוועדיות ה'תשנ"א, כרך ג, עמ' 316-317)

ניצוצי רבי

מעשית בחפשו פתרון לדבר העומד בספק על ידי חקירה והתבוננות האם היה בעבר מצב דומה ואיך פתרו המצב או ועד כמה היה פתרון זה מוצלח. וכן בנוגע ללימוד כל מקצוע מעשי, כולל תכסיסי מלחמה ושלום, רפואת הנפש והגוף וכו', מיוסד הלימוד על החקירה במה שקרה בעבר והנסיגות שבעבר, ובסגנון הידוע "אין חכם כבעל הניסיון". ואבן בוחן ועיקרית בכל חקירה כזו היא אשר לכל לראש נוגע בזה התוצאות בפועל, כוונתי האם הצליח תכסיסי פלוני במצב פלוני, או טיפול רפואי במצב בריאות פלוני, או הצליח רק בחלקו או לא הצליח כלל.

החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע (וההמשך בא תיכף ובלשון בקשה וגם הבטחה) ובחרת בחיים" (דברים, ניצבים ל: טו,יט).

מנקודה זו, הרי השאלות העומדות על הפרק ושצריך להשתדל ולהתאמץ בפתרון, הרי הן לכל לראש אלו הנוגעות למעשה בפועל, ורק בזמן הפנוי, לאחרי כל הבירור בזה, יש מקום להתבונן גם בעניינים עיוניים שאין להם כל שייכות למעשה בפועל, על-כל-פנים בהווה.

(ב) בודאי גם במקצוע שלו בצבא נוקט בשיטה

זמן לחשבון נפש בעניין ד"בהעלותך את הנרות"

על כל אחד לנצל את כוחותיו, להשפיע על יהודים אחרים

בנוגע לפועל: בעומדנו בשבת פרשת בהעלותך. הנה כיוון שצריכים לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע, הרי זה זמן המתאים שכל אחד יתבונן ויעשה חשבון צדק בנוגע לעבודתו ב"בהעלותך את הנרות", להוסיף בהדלקת הנרות ש"ש" שהיא תאיר עוד יותר ב"נר מצווה ותורה אור", בין בנוגע לעצמו, ובין בנוגע לאחרים, עד לאופן ש"שלהבת העולה מאליה".

ובפשטות: להחליט החלטות טובות (ובפרט ברבים, שזה מוסיף עוד יותר תוקף בהחלטות אלו) להוסיף בהפצת התורה והיהדות בכל מקום ומקום שאפשר להגיע.

וכמדובר לעיל, שלכל אחד יש כוח להשפיע על יהודים אחרים, ויהודי צריך לדעת את הכוחות שלו, כידוע פתגם כ"ק מו"ח ארמו"ר, שכשם שצריך לדעת חסרונות עצמו בכדי לתקנם, כך גם צריך לדעת את מעלות עצמו בכדי לנצלם ולהוסיף בהם.

ואדרבה, על-ידי זה שהוא מוסיף בפעולות ההשפעה שלו, ומוציא את מעלותיו מן הכוח אל הפועל, הרי זה מוסיף עוד יותר בכוחותיו, שיוכל להוסיף עוד יותר, בעומק, רוחב ואורך.

ונוסף לעבודת "בהעלותך" ב"נר מצווה ותורה אור", צריך הדבר להתבטא גם בעבודתו בענייני רשות, במסעות בחיי האדם, שיורגש גם בהן שהן "על פי ה'", עד שכל מציאותו "עולה מאליה" באור ובאש ד"נר ה' נשמת אדם", כנ"ל בארוכה.

ובשעה שיהודי מתנהג באופן כזה, הוא מקבל את כל הברכות והייעודים מהקב"ה, לא רק כדי להגן עליהם מהעניינים המבלבלים, אלא "בגלל זאת הנה הקב"ה משפיע לישראל למעלה מן הטבע בטבע", שבעניינים הטבעיים שלו – יצליח באופן שלמעלה מדרך הטבע, בבני, חיי ומזוני רוויחי, ובבריאות הגוף ובריאות הנשמה, לאריכות ימים ושנים טובות, "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה", עד "והיו ימיו מאה ועשרים שנה", ויתירה מזה, ולא רק קכ"ג שנות אהרן, אלא עוד הרבה יותר שנים. ועד שעוברים, ללא הפסק כלל, לחיים נצחיים, בגאולה האמיתית והשלימה.

וכל בני ישראל, בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו, נמצאים בארץ הקודש, בירושלים עיר הקודש, בבית-המקדש השלישי, ו(יראה כהן) בציון, איך שאהרון כהן גדול מדליק את המנורה – "בהעלותך את הנרות", באופן ד"שלהבת עולה מאליה", ובהרגשה – "עולה", בעלייה אחר עלייה, מחיל אל חיל, עד אין סוף, ועד אין סוף ברוך הוא.

(מהתועדות שבת-קודש פרשת בהעלותך, כ"א בסיוון ה'תשמ"ט
– 'תורת מנחם – התועדות ה'תשמ"ט, כרך ג, עמ' 376-377)

ב'ניצוצי אור', להמזכיר הרה"ח ר' ניסן ע"ה מינדל, עמ' 46):

בנועם נתקבל מכתבה מט' באייר, אף כי באיחור זמן.

ובמיוחד נהייתי לקרוא בו על דבר ההתקדמות בהשיבה למקור, ובסגנון הידוע, לעצמותו של כל יהודי, כמאמר חכמינו ז"ל ישראל מאמינים בני מאמינים. והרי אחד מיסודי אמונת ישראל הוא שהמעשה הוא העיקר, וכמודגש גם כן במתן-תורה, בתוכן עשרת הדיברות שהוא כולו מעשי, לבד הדיבור הראשון המניח היסוד לקיום כל המעשים, שגם בזה נקודה מעשית ביותר, כפי שראינו בדורנו, דורו של היטלר וירשיו, אשר כל אלה אשר ביססו את הציוני של "לא תרצח" ו"ל תגנוב" וכי על שיטות פילוסופיות ושיטות במוסר, אבל מיוסדות בשכל בני אדם – הרי לא רק שלא קיימו ציוניים אלה אלא שעשו מעניין הרצח ועניין הגניבה וכי שיטה פילוסופית ושיטה מוסרית וכי, וכי, ובממדים למעלה מכל השערה.

ומיוסד על הודעת חכמינו ז"ל אשר מצווה גורת מצווה, בטוחני שאותן המצוות שמקיימת ואודותן כותבת בוודאי ובוודאי יגרו עוד מצוות, ובתור אשת חיל ועקרת הבית הרי כל הבית יתנהג ויתקדם בכיוון האמור, וזכות אבותיה מסייעה.

בכבוד ובברכה – בסגנון המקובל במשפחתנו, גם במשפחת סלונים – לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולבשורת טובות בכל האמור.

"יפעל יותר על חומר הגוף"

בכיקורו השני של הרה"ג הרב משה-צבי ע"ה נריה, ראש ישיבות בני עקיבא, אצל הרבי (אור ליום שני, ב' בכסלו תשכ"ה) – 'בצל החכמה' עמ' 26), סיפר לרבי כי בפגישותיו בסמינריונים וכו' עם נוער שלעת-עתה אינו שומר תורה ומצוות, הוא תובע מהם שילמדו תורה בתקווה שהמאור שבתורה יחזירם למוטב.

תגובת הרבי הייתה:

התביעה שילמדו תורה – היא אמנם תביעה טובה ונכונה, אבל כיוון שעושים זאת באופן של

לימוד שכל נוסף ותו לא, הרי ההשפעה אינה מספיקה. מה שאי-כך כשתובעים מהם לקיים מצוות מעשיות – שזהו עניין של קבלת-עול – הרי זה יפעל יותר על חומר הגוף!

ושוב העלה רמ"צ נריה את ניסונו לדבר על רגשות הנוער "תארו לעצמכם כשאתם בראש-השנה וכיום-הכיפורים מתפללים ליד הכותל במחיצת יהודים".

הרבי מבהיר:

זה טוב ל"אחת בשנה", אך העיקר הוא לדרוש לקיים מצוות מעשיות... מצוות שמקיימים בכל יום... ואז פועלים הדברים יותר.

והוסיף:

ובנוגע לכל אלו יש לפעול... "אפילו מאה פעמים" ו"ספיקא דאורייתא לחומרא"...

המבחן העיקרי - מבחן ה'פועל'

בעיצומם של ימי מלחמת יום-הכיפורים התנהלה התכתבות בין הרבי ומי שהיה באותם ימים תת אלוף בצה"ל, מר מרדכי ציפורי. בי"א כסלו תשל"ד ('ניצוצי אור', הר"נ מינדל, עמ' 53-51) שיגר לו הרבי איגרת ארוכה שבמרכזה הקדמת המעשה וה'מעשיות' לעיוני והשכלי. בין השאר כותב לו הרבי כך:

בנוגע לשאלות הבאות במכתבו, הנה לאחר בקשת סליחתו מוכרחני להקדים נקודה עיקרית, והיא, אשר בלשון הידוע "לא ברא הקב"ה בעולמו דבר אחד לבטלה", על-אחת-כמה-וכמה את האדם. שהמסקנה מזה, אשר לכל לראש מתפקידו של האדם לברר העניינים והשאלות הנוגעים למילוי שליחותו בעולם.

והשליחות היא להרבות הטוב, או, בסגנון אחר, להגביר הצורה על החומר והרוחניות על הגשמיות. ובכל זה המעשה הוא העיקר, כפי שרואים במוחש, אלא שהמעשה צריך להיות מיוסד ומחושב על פי שכל הישר והטוב.

רצה בורא האדם אשר האדם יעשה בכל האמור מתוך בחירה חופשית שלו, ונתן לו כל האפשרויות לבחירה זו, ובלשון הכתוב: "ראה נתתי לפניך את

מצוות מעשיות

תביעה למעשים בפועל מבטאת קבלת-עול ופועלת יותר על חומר הגוף – אומר הרבי לראש ישיבה □ כשמחפשים פתרון לבעיה צבאית כלשהי, בודקים תחילה תקדימים מעשיים ועל-פי זה מחליטים – כותב הרבי לתת-אלוף בצה"ל □ ולאחת מבנות משפחת סלונים כותב הרבי – "אחד מיסודות אמונת ישראל הוא שהמעשה הוא העיקר"

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

"כדי להתגבר על ספקות באמונה – יש להשתדל בקיום המצוות בפועל", ממליץ הרבי ב'יחידות' מראש-חודש סיוון תשכ"ט (משבחי רבי' עמ' 203). והרבי מוסיף ומטעים:

דוגמה לדבר – כשאדם רעב מבחינה גשמית, קשה לו להבין עניני שכלי ולפתור שאלות ובעיות, שכן הרעבון גורם לאי תפקוד כדבעי של הכוחות והחושים, ורק אחר שאכל ושתה ושבע הוא יכול לשבת להבין ולפתור בעיות וכיוצא-בזה, שכן קיבל חיזוק הראוי והיכולת הדרושה לכך.

על-דרך זה הוא בהנוגע לנשמה, כאשר היא צריכה להתעסק עם בעיות וחששות וכיוצא-בזה, הרי קודם צריכים להשתדל שתהיה הנשמה שבעה, והדרך להשביע את הנשמה היא על-ידי קיום המצוות בפועל, כי כל מצווה ומצווה הרי היא כמו מאכל ומשקה להגוף. ואז על-ידי חיזוק כוחות הנשמה, בנקל יותר להתגבר על הבעיות ויש לה היכולת כדבעי לפתור אותן.

הרגש חייב לקבל ביטוי מעשי

בשנת תש"ל ביקרה אצל הרבי הגב' נחמה ליפשיץ, פעילת עלייה מפורסמת ברוסיה הסובייטית, אשר זכתה לחצות את מסך הברזל זמן לא-רוב קודם לכן. הגב' ליפשיץ מילאה

תפקיד מרכזי באירועי שמחת-תורה ליד בית-הכנסת הגדול במוסקבה, מעמד שזכור, היה מיפגן שנתי של יהדות היה גם כימים שהשלטון הסובייטי לא אפשר פעילות יהודית גלויה.

בהמשך 'ליחידות' שעוררה הדים רבים בקרב העולים מרוסיה וברחבי העולם היהודי, כתבה הגב' ליפשיץ לרבי, והרבי השיב לה באיגרת הבאה (נדרסה באגרות-קודש כרך כו עמ' שכח-של); התרגום נדרס ב'כפר הב'ד' גליון 910 עמ' 36-35):

ב"ה, י"ד אדר א' ה'תש"ל

ברוקלין, נ.י.

מרת נחמה תחי ליפשיץ

ברכה ושלום!

זה עתה קיבלתי מכתבה מ 22/1, והנני מודה לה על האיחולים הטובים.

שמחתי לקבל ידיעות אודות ההצלחה האמיתית שלה בלונדון, בפרט שתקוותי כי בשייכות ובהמשך לשיחתנו כשהיתה כאן, ההצלחה שלה תנוצל, על-ידי אחרים, לקרב יהודים ליהדות, יהדות אמיתית, שבאה תלוי הקיום והחזק של בני ישראל, בכל מקום שהם, ובכל תנאי-חיים

שהם נמצאים: אם בתנאים של לחץ והגבלות מבחוץ, ואם במלחמה וסכסוכים מבפנים. בכל אלה נחוצים כוחות בלתי רגילים כדי להתנגד ולהצליח.

ודאי הדבר, כפי שרואים בהיסטוריה של עמנו, בת כמה אלפי השנים, שסוף סוף היהודים מנצחים. אבל חבל על הזמן, וחבל על הנפשות, רחמנא-ליצלן, וגם על הגופים שסובלים בשל ההתרחקות או העדר הקירבה המספקת והקשר בין מספר יהודים עם מספר חלקים של היהדות.

בעצם, לאחר החשיבות הרבה של לב יהודי ורגש יהודי, ששניהם נובעים מהנשמה היהודית, הדבר מוכרח לקבל ביטוי במעשים פרקטיים. ובדיוק כשם שצריך לחיות בכל יום וכל היום, כך גם צריך להיות ניכר בחיי היום-יום, במעשי האדם, שזה יהודי, ושהמעשים נעשים על-ידי יהודי, כדי לקשר אותו עם מקורו. הוא אוכל שונה מאחרים, מנהל את ענייני המסחר שלו שונה מאחרים, וכי. שלא לדבר שכאשר מגיעים שבת ויום-טוב, שאז כל היום שונה משאר ימי השנה, ושלא כמו אצל עמים אחרים שההבדל מתבטא בכך שזה יום עבודה וזה יום מנוחה, אלא כפי שיהודים קוראים לזה: ימי חול וימי שבת ויום-טוב. כלומר, ימים קדושים, בניגוד לחולין, והמנוחה היא רק פרט ותוצאה של קדושה.

לאחר מה שעברה, הרי ראתה בעצמה כי כל שאר הגישות כיצד להבטיח את קיומו של העם היהודי 'פשוטו את הרגל'. היחידה שמחזיקה מעמד היא זו שמקשרת יהודי עם שמחת-תורה ועם בית-כנסת, שזה מחזיק את היהודי עד שבאה האפשרות שיוכל להתנהג כיהודי בכל הפרטים: ללמוד תורה, בפשטות את השולחן-ערוך והמצוות ולקיימן בגלוי, שאז השמחת-תורה ממלאה את תפקידה האמיתי, שיהודי שמח בתורה, שתהיה אצלו תורה (מלשון "הוראה"), כל השנה כולה, והתורה שמחה בו, כאשר רואים שהוא איננו שומר אותה במוזיאון, אלא היא תורת-חיים שבאה לביטוי בחייו.

הנני מקווה שבהתאם למדובר בפגישה כאן, עוד רבות בשנים תנצל את האפשרויות שלה לעורר אצל אלה שהיא נפגשת עמם את הקשר שלהם עם היהדות ו – כעת שאפשר לדבר בגלוי – להוסיף לכך גם את התוכן ואת הרוח האמורים, שיראו את יהדותם בתוקף גם ברחוב, אשר המסקנה ההגיונית מן, היחידה האפשרית, היא לאכול כיהודי (כשר)

בברכה להצלחה ובשורות טובות

"מצוות מעשיות, בפרט"

להלן מכתב שמתוכנו אנו למדים על מאמצים שהשקיע הרבי כדי לקרב פלוני – אחד מני רבים – לקיום מצוות מעשיות. המכתב, מכ"ו באייר תשי"ב (נדרס בספר 'מענה מלך', בעריכת רש"ז גליצנשטיין, תשס"ד, עמ' 87), נשלח לאחד מאנ"ש:

כבקשתו הזכרתי את אחיו וגם אותו בהיותי על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם, ותקוותי אשר בהשתדלות במרץ הראוי, יוכל להשפיע על אחיו שיש שיתקרב ליהדות בכלל ואפילו למצוות מעשיות בפרט. ומוכן מעצמו שצריך הוא ביותר ובייחוד לקרבו לעניין שידוך המתאים.

להלן ממשיך הרבי וכותב:

ומה שמבאר במכתבו שיש עניינים בנוגע למצוות מעשיות שאחיו לא יותר על-זה [=לא יסכים בשום אופן לקיימן] הנה יש לקוות שאין זה אלא דבריו עתה. אבל במשך הזמן ... הוא [=הנמען] מצידו והידידים שישקש גם-כן יסייעו בדיבורים כאלו, הנה סוף-כל-סוף יתקרב לאט לאט, וכמו שכתוב לאט לאט אגרשנו. ואף שיש להזהר לא להראות לאחיו שזהו עניין של מלחמה או שרוצים לנצחו, כמובן. ואקווה שבקרב הימים יוכל להודיעני בשורות טובות בזה.

הרבי חותם את מכתבו:

הנני מסגיר פה גם-כן מכתב לאחיו שיי, ואל בינתו אשען אם למוסרו לו, ואם הן – לבחור הזדמנות המתאימה לזה.

"המעשה הוא העיקר"

בערב חג השבועות תשל"ג כותב הרבי ל"מרת חנה תחי למדן", בת למשפחת סלונים, בעקבות מכתב שכתבה לרבי ובו סיפרה על התקדמותה בדרך היהדות (המכתב פורסם